

Bijlage 4 - Chronologielijsten

BRESSERSARCHITECTEN

buro voor vrije ruimte
tuin- en landschapsarchitecten BVTL

KUNSTHISTORICA
ANNE-MIE HAVERMANS

Inhoudsopgave

Chronologie oude en nieuwe pastorie Machelen-aan-de-Leie	4
17 ^{de} eeuw	4
18 ^{de} eeuw	4
19 ^{de} eeuw	4
20 ^{ste} eeuw	5
21 ^{ste} eeuw	7
Chronologie exterieur en interieur kerk Machelen-aan-de-Leie	8
12 ^{de} eeuw – 16 ^{de} eeuw	8
17 ^{de} eeuw	8
18 ^{de} eeuw	9
19 ^{de} eeuw	15
20 ^{ste} eeuw	17
21 ^{ste} eeuw	25
Chronologie orgel Machelen-aan-de-Leie	27
18 ^{de} eeuw	27
19 ^{de} eeuw	28
20 ^{ste} eeuw	28
21 ^{ste} eeuw	29
Chronologie kerkhof Machelen-aan-de-Leie	30
18 ^{de} eeuw	30
19 ^{de} eeuw	31
20 ^{ste} eeuw	34
21 ^{ste} eeuw	36

Chronologie oude en nieuwe pastorie Machelen-aan-de-Leie¹

17de eeuw

1685: pastoor Joannes Cabilliau² kreeg toestemming voor lening voor herstelling pastorie. [RAG, PAR176, nr. 40]

1687: datumsteen in vroegere topgevel met jaartal 1687. [GAZ, doos Pastorie Machelen 1].

18de eeuw

ca. 1758, 1762: herstellingen aan de pastorie. [RAG, PAR176, nr. 41]

19de eeuw

1838-1842: pastoor N.F. Lejeune maakte beknopte omschrijving van pastorie en tuin bij zijn aanstelling in december 1838, hij vermeldde voornamelijk wat in slechte staat was. 1839-1842: herstellingen in/ aan pastorie. [RAG, PAR445, nr. 415]

1842: "Pastoreel huys, hof en boomgaerd, paelende aen het kerk.hof. sect. A nrs 530, 531 & 532. groot 24 aren 40 centiareen (ook op de matrice cadastrale bekend: Machelen la commune)." opgenomen in "Inventaris der goederen en renten toebehoorende aen de kerk van Machelen opgemaekt den 14 maert 1842". [RAG, PAR445, nr. 415]

1848: opmaak bestek met raming ("bekostigingsontwerp") en plan door bouwmeester A. De Lancker (Tielt)³ voor "de verandering en heropbouwning" van een vleugel aan de oostzijde van de pastorie (gelijkvloers, verdieping, afdak op koer "begrijpende de secreten en verdere gerieflijkheden"). [RAG, PAR445, nr. 23]

1856: opmaak bestek met raming ("ontwerp van bekostiging") door bouwmeester A. De Lancker (Tielt)⁴ voor het afbreken en heropbouwen van "blinde mueren"/ "blinde muer" (1 of meerdere?) tussen de "kosterij" en de pastorie en de afbraak van een stalling. [RAG, PAR445, nr. 23]

1862: zitting "raed" (kerkfabriek) 6 april 1862: besluit vernieuwing "aengehegt deel dienende voor keuken", dit deel op gelijke hoogte te brengen met "het ander deel" en een nieuwe vloer doorheen het hele huis te leggen. [RAG, PAR445, nr. 3]

1863: opmaak raming ("begrooting-staet") door bouwkundige Charles t' Kindt (Nevele)⁵ voor het herstellen en deels vernieuwen van de pastorie. [RAG, PAR445, nr. 23]

¹ Voor uitgebreide bronvermelding zie voetnoten in hoofdstuk 2: Historische nota en bibliografie.

² Naam en functie o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 40.

³ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst en handtekening RAG, PAR445, nr. 23.

⁴ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst en handtekening RAG, PAR445, nr. 23.

⁵ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst en handtekening RAG, PAR445, nr. 23.

1867: zitting “raed” (kerkfabriek) 6 januari 1867: besluit tot aanvang werken pastorie. [RAG, PAR445, nr. 3]

1886: vernieuwing salon pastorie. [RAG, PAR445, nr. 414]

1887: afbraak scheidingsmuur tussen “den hof en de pastorijs” en plaatsing van een “ijzeren grille” door smid Adolf Lambert.⁶ [RAG, PAR445, nr. 414]

1888, 1892?: opnieuw schilderen van voorgevel pastorie. [RAG, PAR445, nr. 414]

1891: “plankenvloer” gelegd in kamer naast keuken pastorie door schrijnwerker Henri D’hont (Machelen-aan-de-Leie).⁷ [RAG, PAR445, nr. 414]

1893: plaatsing van een druivenserre in tuin (“hof”) pastorie. [RAG, PAR445, nr. 414]

20ste eeuw

1909: “De gemeente doet groote en hoogstdringende herstellingen aan de pastorijs. Het dak langs den achterkant wordt zoo heel vernieuwd. De kerkraad met den Eerw. beginnen de inwendige herstelling die sedert langen tijd ook gewenscht was. Deuren, vensters, behangen van kamers etc. Er wordt ook in den gangh een ganschen nieuwen marmeren vloer gelegd.” [RAG, PAR445, nr. 414]

1910: “In 1910 wordt aan de pastorijs eene verandah aangezet die tot achtergrond heeft de eetplaats, en de achterkeuken met den gang verbindt er wordt een nieuwe vloer ingelegd. De verandah wordt met zicht uit Zwitserland geschilderd en versierd door de juffrouwe Anna en Jeanne Bocklandt van Hamme bij Dendermonde. Nichten van den E.H. pastoor. Die verandah heeft gekost omtrent duizend fr. de kerk betaeld zes honderd fr. en de pastoor zorgt voor het overige.” [RAG, PAR445, nr. 414]

1911: plaatsing overdekte gaanderij (bovenaan glas, opzij open) tussen veranda en einde binnenkoer “geeft dus bij regen en slecht weder een overdekt en droog toegang tot aan het kabinet of gemakhuis” [RAG, PAR445, nr. 414]

Oktober 1918: beschadiging pastorie als gevolg van beschieting en bombardementen van het Duitse leger om te verhinderen dat de geallieerden de Leie konden oversteken (20/ 22 oktober – 31 oktober/ 1 november 1918). Beschadiging (volgens *Liber memorialis*): dak langs “straat des dorps” bijna helemaal weg, dak “langs de pastorijs” zwaar beschadigd, alle kamers op bovenverdieping onbruikbaar (schade het grootst aan de straatkant), in de eetkamer waren geen vensters meer, tuin (“hof”) verwoest. [RAG, PAR445, nr. 18 en nr. 414]

1922: uitvoering herstellingswerken oorlogsschade aan pastorie (architect: Hendrik Geirnaert, aannemers: Jan Brugghe (Assenede) en Arthur Clemminck (Zaffelare)).⁸ [ARA, DVG (toegang T 267), 7973 (aanvraagnr. 9646)]

⁶ Naam en beroep o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁷ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁸ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst en handtekeningen ARA, DVG (toegang T 267), 7973 (aanvraagnr. 9646).

1933: herstelling van de vervallen serre in de tuin (“hof”) van de pastorie door aannemer J. Gilliaert (Deinze).⁹ [RAG, PAR445, nr. 414]

23 mei 1940: “al de ruiten der pastorijs werden uitgesmeten” tijdens bombardement. [RAG, PAR445, nr. 414]

1946: schilderen van ramen, luiken, dakgoot, veranda pastorie. [RAG, PAR445, nr. 414]

1947: “De ingang der pastorijs opnieuw bezet en in den witten laqué gezet. Vroeger was hij in cement gerotsteerd en heel bevuild.” [RAG, PAR445, nr. 414]

1949: “De pastorijs hersteld, al de deuren der pastorijs geveerd, veranda opgefrist, al de venster[assen?] geveerd.” [RAG, PAR445, nr. 414]

1950: kast in eikenhout voor archief kerkfabriek en parochie laten maken door Albert Van Thuyne¹⁰ (expliciet voor pastorie). [RAG, PAR445, nr. 414]

1950: schilderen van alle gangen, deuren, vensters, vernieuwing pomp, bezetten van “schotelhuis” met “ceramische gele stenen”, “bureau” opnieuw behangen. [RAG, PAR445, nr. 414]

1951: schilderen van gangen “boven en beneden” (gelijkvloers en verdieping), buiten- en binnendeuren pastorie. [RAG, PAR445, nr. 414]

1954: “Salon en bureau in de pastorijs opnieuw geveerd en behangen.” [RAG, PAR445, nr. 414]

1957: “zes nieuwe [kaseinen?] doen plaatsen in de pastorijs.” [RAG, PAR445, nr. 414]

1958: “2 nieuwe [kaseinen?] in de pastorijs geplaatst.” [RAG, PAR445, nr. 414]

1961: dak pastorie hersteld. [RAG, PAR445, nr. 414]

1962: behangen en schilderen keuken en eetkamer pastorie. [RAG, PAR445, nr. 414]

1974: “Op dinsdag 4 juni 1974 werd begonnen aan de nieuwe pastorijs.”, architect was André De Marteleire (Nazareth)¹¹ en aannemer was Saveyn (Kruishoutem).¹² [RAG, PAR445, nr. 414]

⁹ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

¹⁰ Naam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

¹¹ Volgens RAG, PAR445, nr. 414: “André De Maertelaere”, volgens RAG, PAR445, nr. 25: gedrukt op plan: Andre De Marteleire. Plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

¹² Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

1979: bescherming 'oude' pastorie als monument en bescherming dorpsgezicht (= o.a. tuin 'oude' pastorie (ook deel waar 'nieuwe' pastorie staat)).¹³

ca. 1988: instandhoudingswerken aan 'oude' pastorie. [GAZ, doos Pastorie Machelen 1].

1995: opmaak plannen (fase bouwaanvraag) door architect Stephane Beel (Brugge) voor bouw museum en restauratie pastorie (opdrachtgever Stichting Roger Raveel).¹⁴

1997: "eerste steenlegging" Roger Raveelmuseum.¹⁵

1999: opening Roger Raveelmuseum.¹⁶

21ste eeuw

2006: sinds 2006 is het Roger Raveelmuseum een door de Vlaamse overheid erkend museum (indelingsniveau: regionaal).¹⁷

2014: beheer Roger Raveelmuseum wordt bevoegdheid van de provincie Oost-Vlaanderen.¹⁸

2018: beheer Roger Raveelmuseum wordt bevoegdheid van de Vlaamse overheid.¹⁹

¹³ *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenus, pastorie en hun omgeving (11-09-1979)* (<https://id.erfgoed.net/besluiten/1323>) (geraadpleegd op 13 februari 2017).

¹⁴ ZULTE, Archief gemeentediensten, *Dienst Ruimtelijke ordening*, plannen "Bouwen van een museum en restauratie pastorie", opdrachtgever: Stichting Roger Raveel - architect: Stephane Beel (Brugge), 28 augustus 1995.

¹⁵ JOHAN JASPAERT, 'Raveel van Machelen bezorgde Machelen een Raveelkapel, Raveelplein De Nieuwe Visie, Raveelwandelpad en Raveelmuseum', *Bijdragen tot de geschiedenis en de folklore van Zulte. Jaarboek*, jg. 17 (1998-1999), pg. 194.

¹⁶ JASPAERT, 'Raveel van Machelen bezorgde Machelen een Raveelkapel, Raveelplein De Nieuwe Visie, Raveelwandelpad en Raveelmuseum', pg. 196.

¹⁷ *Roger Raveelmuseum* (www.kunstenenerfgoed.be/nl/roger-raveelmuseum).

¹⁸ *Roger Raveelmuseum* (www.oost-vlaanderen.be/public/cultuur_vrijetijd/cultuur/raveelmuseum/index.cfm).

¹⁹ *Sven Gatz regelt overdracht provinciale cultuur- en jeugdbevoegdheden*, 28 juni 2017 (<https://faro.be/blogs/faro/sven-gatz-regelt-overdracht-provinciale-cultuur-en-jeugdbevoegdheden>).

Chronologie exterieur en interieur kerk Machelen-aan-de-Leie²⁰

12de eeuw – 16de eeuw

1163: Sint-Pieterskapittel van Rijsel verkreeg patronaat over kerk (tot nu toe oudst gekende vermelding kerk) (vermoedelijk eenbeukige kruiskerk).²¹

ca. 13de – 15de eeuw: datering van westgevel in Doornikse kalksteen (volgens literatuur).²²

1423: oprichting broederschap Heilige Cornelius en Ghislenus.²³

1566: Beeldenstorm: omvang schade onbekend, in ieder geval enkele beelden verbrijzeld.²⁴

17de eeuw

1623: contracten vermoedelijk i.v.m. “maecken” van de kerktoren. [RAG, PAR176, nr. 30]

1642: jaartal 1642 terug te vinden in de muurankers op de zijpuntgevel aan de noordzijde en bovenaan in de deurlijst van de deur aan de noordzijde van de kerk. [zie kerk]

1643: heroprichting broederschap van Sint-Cornelius en Sint-Gislenus, na onderbreking in deel 16de – begin 17de eeuw.²⁵

²⁰ Voor uitgebreide bronvermelding zie voetnoten in hoofdstuk 2: Historische nota en bibliografie.

²¹ ANDRÉ GOEMINNE en MICHAËL VANDEMEULEBROECKE red., *Sint-Cornelius, Machelen-gulde en de kerkschatten*, Sint-Martens-Latem, 2017, pg. 38; MARLEEN VERDEGEM, *Geschiedenis van de Corneliusbedevaart Machelen-gulde van 1643 tot 1820* (Belgisch centrum voor landelijke geschiedenis. Publikatie nr. 71), Leuven, 1982, pg. 22; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiël, Cornelius en Ghislenus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

²² 14de – 15de eeuw: GOEMINNE en VANDEMEULEBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 38; 13de of 14de eeuw: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiël, Cornelius en Ghislenus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017); andere publicaties zie studie.

²³ GOEMINNE en VANDEMEULEBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 10; VERDEGEM, *Geschiedenis van de Corneliusbedevaart Machelen-gulde van 1643 tot 1820*, pg. 25; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiël, Cornelius en Ghislenus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

²⁴ J. SCHEERDER, *De beeldenstorm (uitgave Fibula – Van Dishoeck Haarlem, aangevuld met historische visie van Adriaan van Haamstede uit zijn Historie der Martelaren)*, Middelburg, 2008, pg. 23.

²⁵ VERDEGEM, *Geschiedenis van de Corneliusbedevaart Machelen-gulde van 1643 tot 1820*, pg. 28; GOEMINNE en VANDEMEULEBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 14.

1655: overeenkomst met [Wauter Roohmans?/ Wouter Roehmans of Coehmans?]²⁶ voor het maken van een belfort in de kerktoeren. [RAG, PAR176, nr. 31]

1656: overeenkomst met horlogemaker Adriaen [Queystroo of Hueystroo?] / [Adrijeny?] [Questroij of Huestroij?] (Kortrijk)²⁷ voor het maken en plaatsen van een uurwerk. [RAG, PAR176, nr. 33]

1662: overeenkomst met Charles [Tacq/Tarq/ Tark] (fs (= zoon van) Charles)²⁸ voor het maken van 2 altaren (het ene voor Onze-Lieve-Vrouw, het andere voor Sint-Cornelius en Sint-Ghislenus). [RAG, PAR176, nr. 38]

18de eeuw

“alvooren” 1711: witten van de kerk door witter uit Gent. [RAG, PAR176, nr. 29]

1712: aankoop communiebank in Rijsel door pastoor Thomas Barry. [RAG, PAR176, nr. 29]

1714: marmeren [“gemarbelleer(t)”] en vergulden van altaren Onze-Lieve-Vrouw en Cornelius door Jan Jacobs (Gent).²⁹ [RAG, PAR176, nr. 29]

1715-1721: waarbij **1715:** bekleding muren “binnen den communiebanck” met schrijnwerk [“schrinwerckerije”]; **1720-1721:** marmeren [“ghemarbelleert”] en vergulden van dit schrijnwerk door Anthone Van Berghe.³⁰ [RAG, PAR176, nr. 29]

1717: dakwerken. [RAG, PAR176, nr. 29]

1719: witten volledige kerk door Louijs Verleye.³¹ [RAG, PAR 176, nr. 29]

1719, 1722, 1725: overeenkomsten (telkens voor 3 jaar) met meester glazenier Joannes Brelicq (Gent)³² voor het onderhoud en het herstel van de glasramen van de kerk. [RAG, PAR176, nr. 37]

²⁶ In tekst overeenkomst: [Wauter Roohmans?]; in handtekening: [Wouter Roehmans of Coehmans?]. (RAG, PAR176, nr. 31).

²⁷ In tekst contract/ overeenkomst: Adriaen [Queystroo of Hueystroo?]; in handtekening: [Adrijeny? [Questroij of Huestroij?]. (RAG, PAR176, nr. 33). Beroep en woonplaats Kortrijk o.b.v. vermelding in RAG, PAR176, nr. 33.

²⁸ In tekst overeenkomst: Charles [Tacq of Tarq] fs Charles; in handtekening: Charles [Tark?] fs. (RAG, PAR176, nr. 38).

²⁹ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 29.

³⁰ Naam (anthone van berghe (met kleine letters) o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 29.

³¹ Naam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR 176, nr. 29.

³² Naam, beroep en woonplaats o.b.v. vermelding in tekst en handtekening RAG, PAR176, nr. 37.

1721: dakwerken door Jan Doop (Gent).³³ [RAG, PAR176, nr. 29]

1726: witten volledige kerk (2x) door Jan Van Bommel.³⁴ [RAG, PAR 176, nr. 29]

1728: schilderen zuilen “van onder met aschgrauw” en witten zijmuren tot aan de ramen door “baes eeckhaute”.³⁵ [RAG, PAR 176, nr. 29]

1730: overeenkomst met meester orgelbouwer C. [Corneil/ Corneille] Cacheux (Arras)³⁶ voor een nieuw orgel. [RAG, PAR176, nr. 35 en RAG, PAR445, nr. 415]

1730: overeenkomsten met meester schrijnwerker en timmerman Joannes De Beir (Waarschoot)³⁷ voor het maken en plaatsen van het doksaal [“docksael” (nr. 35); “hoogsael” (nr. 415)] en twee balustraden, één voor het doksaal [“doghsael” (nr. 35); “hoogsael” (nr. 415)] en één “van de/ aende vonte” (= doopkapel). [RAG, PAR176, nr. 35 en RAG, PAR445, nr. 415]

1731: overeenkomst met orgelbouwer C. [Corneil/ Corneille] Cacheux (Arras) voor het plaatsen van een positief [“positif ofte cleijne orghel”] voor het nieuwe orgel. [RAG, PAR176, nr. 35 en RAG, PAR445, nr. 415]

ca. 1731-1732: ontwerptekeningen van orgelbouwer C. Cacheux (Arras) voor een nieuwe biechtstoel/ nieuwe biechtstoelen (waarvan zeker 1 ontwerp met lambrisering) (ontwerptekeningen niet teruggevonden).³⁸

1731: overeenkomsten met meester schrijnwerker Jan Lauderijns/ Joannes Laurentius Eekelaer (Gent)³⁹ voor het maken van “eenen nieuwen biechtstoel ende becleedinge der mueren op den hooghen choir van onse lieve vrouwe” en voor het maken van “den nieuwen biechtstoel ende becleedinghe vande mueren op den hooghen choir vanden heijligen Cornelius”. [RAG, PAR445, nr. 415]

³³ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 29.

³⁴ Naam (Jan van bommel (met kleine letters)) o.b.v. vermelding in RAG, PAR 176, nr. 29.

³⁵ Naam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR 176, nr. 29.

³⁶ In tekst overeenkomst orgel: Corneil Cacheux, in tekst overeenkomst “positif”: Corneille Cacheux, in handtekeningen: C. Cacheux. (RAG, PAR176, nr. 35); Cornelis Cacheux in tekst RAG, PAR445 nr. 415. Beroep en woonplaats Arras o.b.v. vermelding in tekst overeenkomst orgel (RAG, PAR176, nr. 35).

³⁷ RAG, PAR176, nr. 35 (overeenkomst 14 februari 1730): in tekst: Joannes de beir (met kleine letters), in handtekening: Joannes de beir (met kleine letters); RAG, PAR176, nr. 35 (overeenkomst 23 maart 1730): in tekst: Joannes de Beer, in handtekening: Joannes de beir (met kleine letters); RAG, PAR445, nr. 415: Joannes de Beir (14 februari 1730), Joannes de beir (23 maart 1730); “baes timmerman woonende tot Waarschoot” (RAG, PAR176, nr. 35: overeenkomst 14 februari 1730); “meester schrijnweirker ende temmerman tot Waarschoot” (RAG, PAR176, nr. 35: overeenkomst 23 maart 1730).

³⁸ BERTRAND COUVREUR, *Corneille Cacheux, facteur d’orgues Arrageois, et son orgue à Machelen sur la Lys (1730-31)*, ongepubliceerde licentiaatverhandeling, Université catholique de Louvain (Louvain-la-Neuve), département Archéologie et l’Histoire de l’Art, sectie musicologie, 1984, pg. 97-98, 136, 138-139, 158.

³⁹ RAG, PAR445, nr. 415: in tekst: “Joannes laurentius Eekelaer, meester schrijnwerker tot Ghent” (12 juli 1731); “Joannes Laurentius Eekelaer” (29 oktober 1731), “Joannes Laurentius eekelaer meester schrijnwerker tot Ghent” (21 maart 1732); “Joannes laurentius Eekelaer” (14 december 1736); “Joes laurentius eekelaer” (4 augustus 1737); RAG, PAR445, nr. 415: in handtekening: Jan Lauderijns Eekelaer (21 maart 1732); RAG, PAR176, nr. 225: in handtekeningen: Jan Lauderijns Eekelaer.

1732: overeenkomst met meester schrijnwerker Jan Lauderijns/ Joannes Laurentius Eeckelaer (Gent) voor het maken van de “nieuwe becleedinghe vañ twee moeder pilaeren naest de hooghe chooren dienende tot sittinghen ende lessenaers tot het sitten vanden heeren van het magistraet kerkmeesters ende arm-meesters” [= kerkmeestersbanken]. [RAG, PAR445, nr. 415]

1732: overeenkomst met meester uurwerkmaker Pieter Francois Van Roij⁴⁰ voor het maken van een nieuw torenuurwerk. [RAG, PAR445, nr. 415]

1734: herstelling glasramen (o.a. deels opnieuw verloden). [RAG, PAR445, nr. 415]

1735: werken aan dak en toren. [RAG, PAR445, nr. 415]

1736: besluit tot het afbreken van de balustrade van het doksaal [“hoogsael”] uit 1730, het maken van een nieuwe balustrade en het bekleden van de “staecken ofte pilasters” van het doksaal [“hoogsael”]. [RAG, PAR445, nr. 415]

1736: overeenkomst met meester schrijnwerker Jan Lauderijns/ Joannes Laurentius Eeckelaer (Gent) voor het maken van de “becleedinge vande mueren onder den hoogsael als ook de nederballustraede onder den voornoemden hoogsael tot het afsluijten vanden disch ende vonte”. [RAG, PAR445, nr. 415]

1736 of 1737: overeenkomst met meester schrijnwerker Jan Lauderijns/ Joannes Laurentius Eeckelaer (Gent) voor het maken van “twee bichtstoelen op de nederchooren met de becleedinge der mueren”. (betaling op 4 augustus 1737). [RAG, PAR176, nr. 225 en RAG, PAR445, nr. 415]

1737: betaling aan meester “beeltsnijder” Livinus Van Helderbergh (Gent)⁴¹ voor het “maecken van draperien vañ hoogsael ende snijwerk aende biechtstoelen ende boigerie der mueren”. [RAG, PAR176, nr. 225]

1737: overeenkomst met meester schrijnwerker Jan Lauderijns/ Joannes Laurentius Eeckelaer (Gent) en meester “beeltsnijder” Livinus Van Helderbergh (Gent) voor het maken van “twee gelijke nieuwe poortaelen ende sitsels ofte becleedinge der mueren tot het eijnde vande nederchooren [immers?] tot en met den disch ende de vont capelle”. [RAG, PAR445, nr. 415]

1740: overeenkomst met klokkengieter Georgius Dumerij (Antwerpen)⁴² voor het gieten van 4 klokken (met gebruik van oude klokken). [RAG, PAR176, nr. 31]

1740: besluit tot het maken van een nieuw belfort. [RAG, PAR445, nr. 415]

⁴⁰ Naam, beroep en woonplaats (niet duidelijk leesbaar) o.b.v. vermelding in tekst en handtekening RAG, PAR445, nr. 415.

⁴¹ RAG, PAR176, nr. 225: in handtekening: Livinus van helderbergh (met kleine letters), in tekst: “Livinus [van helderberghe of van kelderberghe] meester beeltsnijder binnen ghendt”; RAG, PAR445, nr. 415: in tekst: livinus van helderberghe of van kelderberghe.

⁴² Naam (in tekst: georgius demerie, in handtekening: georgius dumerij), beroep en woonplaats o.b.v. tekst RAG, PAR176, nr. 31.

ca. 1752: westgevel: nieuwe deuromlijsting in blauwe hardsteen uitgevoerd door J. Turman.⁴³

ca. 1765-1771: vergroting “choor” (= bouw huidige hoogkoor) en bouw nieuwe sacristie naar ontwerp van meester metser Jan Bap^{le} Simoens (Gent)⁴⁴ (aanvang werken vanaf maart 1766).⁴⁵ [en RAG, PAR176, nr. 34] (opschrift op plafond “nieuwe” sacristie: “ANO DN/ 1767”)

De betalingen i.v.m. vergroting “choor” en bouw nieuwe sacristie omvatten o.a.:

[uitgavenoverzicht pastoor (RAG, PAR176, nr. 34)]:

1767: betaling aan “twee beeltsnijders die de lampetten onder de [maerbogens?] vande voute in den choor” uitsneden. [RAG, PAR176, nr. 34]

1767: betaling aan meester steenhouwer Jean Joseph Destrebecq (Basècles)⁴⁶ voor levering van “blauwe marbelen vloerstenen” [= voor hoogkoor en sacristie]. [RAG, PAR176, nr. 34]

1767: betaling aan meester beeldhouwer Jacobus Martens (Gent)⁴⁷ voor levering van vloerstenen in wit marmer [= voor hoogkoor en sacristie]. [RAG, PAR176, nr. 34]

1768: betaling aan meester beeldhouwer Jacobus Martens (Gent) voor levering van 2 tomben in wit marmer voor de zijaltaren.⁴⁸ [en RAG, PAR176, nr. 34]

1768: betaling aan meester beeldhouwer Jacobus Martens (Gent) voor levering van wit marmer voor het hoofdaltaar en versiering [“cieraeten?”] voor de “boiseringhe” (= lambrisering). [RAG, PAR176, nr. 34] (zie ook RAG, PAR176, nr. 231)

1768: betaling voor vervoer van de “boiseringhe” (= lambrisering), de koorgestoelten en de sacristiekasten. [RAG, PAR176, nr. 34]

⁴³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

⁴⁴ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 34.

⁴⁵ GOEMINNE en VANDEMEULEBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 39; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

⁴⁶ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 34.

⁴⁷ RAG, PAR176, nr. 231: in tekst en handtekening facturen/kwitanties: Jacobus Martens; RAG, PAR176, nr. 34: Jacobus Maertens; Beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 34.

⁴⁸ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

1768: betaling aan knechten van meester schrijnwerker Jan Lauderijns Eeckelaer (Gent)⁴⁹ voor plaatsing “boiseringhe” (= lambrisering) in het “choor” (= hoogkoor). [RAG, PAR176, nr. 34]

1768 en 1769: betaling voor verblijf knechten meester schrijnwerker Jan Lauderijns Eeckelaer (Gent) op het moment van het plaatsen van de sacristiekasten en de “boiserie” (= lambrisering) in het “choor” (= hoogkoor) en de “zijde chooren”. [RAG, PAR176, nr. 34]

1769: betaling voor verblijf meester schrijnwerker Jan Lauderijns Eeckelaer (Gent) “ten tijde van het stellen der boiserie, sittinghen in den choor, kassen inde sacrijstije etc.” [RAG, PAR176, nr. 34]

1768: betaling voor vervoer van het “tabernaekelkassen” van Gent naar Machelen-aan-de-Leie. [RAG, PAR176, nr. 34]

1768: betaling aan Pieter De Smet, koster in Olsene⁵⁰ o.a. voor het vergulden van het tabernakel en het schilderen van de sacristiekasten. [RAG, PAR176, nr. 34] (zie ook RAG, PAR176, nr. 231)

1768: betaling aan timmerman Adriaen Vits⁵¹ voor het afbreken van de zijaltaren. [RAG, PAR176, nr. 34]

1769: betaling aan meester beeldhouwer Jacobus Martens (Gent) voor levering van beelden en “andere beelhouderie” voor de “boiserie” (= lambrisering) [plaats in kerk niet aangegeven]. [RAG, PAR176, nr. 34] (zie ook RAG, PAR176, nr. 231)

1769: betaling voor verblijf van de knechten van beeldhouwer Jacobus Martens (Gent) op het moment van het afbreken en “versetten” van de zijaltaren, het plaatsen van de tomben, de trappen en de “pedestaelen daar de adoranten op staen”. [RAG, PAR176, nr. 34]

1769: betaling aan meester steenhouwer Pieter Van de Calsijde (Oudenaarde)⁵² voor levering van marmer en arbeid voor het vergroten van het hoofdaltaar. [RAG, PAR176, nr. 34] (zie ook RAG, PAR176, nr. 231)

? (ten laatste 1771): verkoop van oude zijaltaren aan pastoor van Sint-Denijs-Westrem. [RAG, PAR176, nr. 34]

⁴⁹ RAG, PAR176, nr. 231: handtekening facturen/ kwitanties Jan Lauderijns Eeckelaer, in tekst: jan lauerijns eeckelaer; RAG, PAR176, nr. 34: in tekst Eeckelaere; Plaatsnaam en beroep o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 415.

⁵⁰ Naam (pieter de smet (met kleine letters)), functie en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 34.

⁵¹ Naam en beroep o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 34.

⁵² Naam (pieter van de calsijsde (met kleine letters)), beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 34.

[bewijsstukken bij kerkrekeningen (RAG, PAR176, nr. 231)]

1768: betaling aan meester schrijnwerker Jan Lauderijns Eeckelaer (Gent) voor het maken en leveren van 3 “spiessche kassijnen met zijn blaffeture” (= raamkozijnen met luiken) voor de sacristie, een “spiessche” tabernakel, een “spiessche boeserie rondt den choor met zijn sittinghe daer aen ende zijn armstucke”, “knielbancken om de andipende in te schuijve met van boven zijn lesseneer” en sacristiekasten. [RAG, PAR176, nr. 231]

1769: betaling aan meester schrijnwerker Jan Lauderijns Eeckelaer (Gent) voor het maken en leveren van o.a. een “spiessche boeserie rondt de pilaeren en de 2 sijcapelle” (= lambrisering), houten delen voor de 2 zijaltaren, een “spiessche boeserie” (= lambrisering) voor de sacristie en 2 “spiessche” deuren voor de sacristie. [RAG, PAR176, nr. 231]

1768: betaling aan Joannes Francies De Clerck/ De Clercq⁵³ voor metselwerk in de kerk o.a. voor de zijaltaren en het hoofdaltaar. [RAG, PAR176, nr. 231]

mogelijk 1767 of 1783: verkoop oude communiebank aan Sint-Bartholomeuskerk Vinkt.⁵⁴

1777: werken aan klokken (“in het veranderen van de klokken”). [RAG, PAR176, nr. 233]

1777: werken aan dak kerk o.a. “bauwke daer men de offerhanden aenveert”, uitgevoerd door meester “schelliedecker” Emanuel Van der Haegen.⁵⁵ [RAG, PAR176, nr. 233]

1780-1784: glasramen jaarlijks door Jan Frañs Herman⁵⁶ gereinigd en hersteld. [RAG, PAR176, nr. 234]

1782: overeenkomst met meester beeldhouwer Charles Van Poucke (Gent)⁵⁷ voor het maken van een achterplan [“fond”] in marmer van de door hem te maken altaartombe en een beeld van de H. Cornelius in wit marmer. [RAG, PAR176, nr. 234]. (= 2^{de} contract) (1^e contract niet gekend)⁵⁸

⁵³ RAG, PAR176, nr. 231: in tekst: joannes francies de clerck (met kleine letters), in handtekening: J f De clerck.

⁵⁴ Tijdens archiefonderzoek geen informatie over verkoop teruggevonden; Jaartal 1767 (zonder bronvermelding) (GOEMINNE en VANDEMEULEBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 53); Jaartal 1783 (zonder bronvermelding) (AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Parochiekerk Sint-Bartholomeus* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38300> (geraadpleegd op 29 augustus 2017)).

⁵⁵ RAG, PAR176, nr. 233: in tekst en handtekening: Emanuel van der haegen (met kleine letters); Beroep o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 233.

⁵⁶ Naam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 234.

⁵⁷ Naam o.b.v. handtekening (C. Van Poucke) en vermelding (charles van poucke) in tekst RAG, PAR176, nr. 234; Beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 234.

⁵⁸ Verwijzing naar hoofdaltaar K.F./ Karel Van Poucke met jaartal 1783 in: GOEMINNE en VANDEMEULEBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 47; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

1784: overeenkomst met meester beeldhouwer Charles Van Poucke (Gent) voor 1. maken en plaatsen van preekstoel en communiebank; 2. leveren van vloerstenen in wit en zwart marmer “tot het leggen van den vloer van d' hoogkerke” en een trap in Sint-Annamarmer “ter wijdde van deselve kerke” samen met een plan voor het leggen van de vloer; 3. leveren en plaatsen van 2 nissen in marmer “tot het stellen van de lampe”. [RAG, PAR176, nr. 234]. (= 3^{de} contract)⁵⁹

1786: betaling aan Joseph Dhond⁶⁰ voor leggen vloer (“marberenvloer”) in kerk. [RAG, PAR176, nr. 135]

1786: overeenkomst met plafonneur Simon Pilloij⁶¹ i.v.m. bepleisteren muren, zuilen en gewelven volledige kerk (inclusief koor). [RAG, PAR176, nr. 39 en nr. 235]

1786: overeenkomst met Ernes[t] Cardon en Pierre Joseph Duelz (Basècles)⁶² voor de levering en het leggen van 2000 vloerstenen in “marbre bleu”. [RAG, PAR176, nr. 39]

19de eeuw

1801 of 1808: torenspits stort in tijdens onweer, [ook middendeel van communiebank werd vernield].⁶³ [en RAG, PAR445, nr. 414; AKPM, z. nr. register notulen kerkfabriek, 1905-heden [2017]: zitting fabriekraad 7 juli 1912]

1817: vervaardiging klok door Druot “op 't kerkhof van Kruishouthem”.⁶⁴

1830: betaling aan bouwmeester L. Minard (Gent)⁶⁵ voor het maken van plannen en begroting van de kosten voor [de vernieuwing van] de 2 zijaltaren. [RAG, PAR445, nr. 69] (= Louis Minard)

1832: afbraak voorgevel oude portaal en heropbouw nieuwe gevel voor portaal aan zuidzijde kerk. [RAG, PAR445, nr. 3 en nr. 415]

⁵⁹ Verwijzing naar preekstoel K.F./ Karel Van Poucke met jaartal 1784 in: GOEMINNE en VANDEMEULENBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 50; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

⁶⁰ Naam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 135.

⁶¹ Naam en beroep o.b.v. handtekening en vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 39 en nr. 235.

⁶² Namen o.b.v. handtekeningen en vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 39.

⁶³ FRANS DE POTTER en JAN BROECKAERT, ‘Machelen’, in: FRANS DE POTTER en JAN BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen (eerste reeks – arrondissement Gent, vierde deel)*, Gent, 1864-1870, pg. 15; GOEMINNE en VANDEMEULENBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 40, 52-53; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

⁶⁴ DE POTTER en BROECKAERT, ‘Machelen’, pg. 20-21.

⁶⁵ Naam o.b.v. handtekening en vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 69; Beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 69.

1838-1839: 1838 overeenkomst met beeldhouwer Pieters (Antwerpen)⁶⁶ voor het maken van 2 altaren, het ene van Onze-Lieve-Vrouw en het andere van de H. Cornelius (geplaatst rond Pinksteren 1839). Beeld van H. Cornelius uit oude altaar werd “boven den ingang der kerk in het nieuw portaal” geplaatst [= dus aan buitenzijde]. Van het hout van de oude altaren werden kasten voor de oude sacristie gemaakt. De 2 schilderijen H. Rozenkrans (OLV-altaar) en mirakel en marteldood H. Cornelius (H. Cornelius-altaar) die in de kerk hingen werden in de zijaltaren geplaatst. [RAG, PAR445, nr. 415]

1842: “De kerk en kerkhof gelegen in het dorp sect A nr 528 en 529 groot 37 aren 10 centiare (op de matrice cadastral staet bekend: Machelen la commune” opgenomen in “Inventaris der goederen en renten toebehoorende aen de kerk van Machelen opgemaakt den 14 maert 1842”. [RAG, PAR445, nr. 415]

1854: zitting “raed” (kerkfabriek) 2 juli 1854: goedkeuring overeenkomst met klokgieter “A.L.J. Vanaerschodt” (Leuven)⁶⁷ [= Van Aerschodt] voor het maken van 2 nieuwe klokken. [RAG, PAR445, nr. 3]

1866: *Commission Belge de l'Exposition Universelle de Paris* vroeg aan kerkfabriek om de “Lustre – luminaire (ou lapier) en cuivre de fonte, de l'extrême fin du 15e siècle” ter beschikking te stellen voor de Wereldtentoonstelling in Parijs. [RAG, PAR445, nr. 73]

1872: herstelling schilderijen van de zijaltaren van Onze-Lieve-Vrouw en H. Cornelius (“den H. Dominicus ontvangende den Roosenkrans” en “de marteldood van den H. Cornelius”) door schilder – retoucheur Charles “Cheirs”⁶⁸ [= Scheys] (Gent). [RAG, PAR445, nr. 414]

1873: herstelling beeld en troon van H. Cornelius door vergulder – schilder Petrus Serras (Gent).⁷⁰ [RAG, PAR445, nr. 414]

1873-1874: reiniging en vernissen van “boiserie” (= lambrisering) door schilder Petrus Serras (Gent) (koor in 1873, rest in 1873-1874). [RAG, PAR445, nr. 414]

1876: brand in kerktoren veroorzaakt door een “donderslag” (= blikseminslag). [RAG, PAR445, nr. 4 (zitting “raed der kerkmeesters” 7 januari 1877)]

1877: zitting “raed der kerkmeesters” (kerkfabriek) 7 januari 1877: besluit tot het plaatsen van een “donderscherm” op de kerk en de toren en toewijzing van de werken aan Carette – Dobbels (Meulebeke).⁷¹ [RAG, PAR445, nr. 4]

1879: schilderen en vergulden 2 zijaltaren. [RAG, PAR445, nr. 4 en nr. 71]

⁶⁶ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 415.

⁶⁷ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 3.

⁶⁸ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁶⁹ Charles Jean Joseph Scheys (1831-1901) (Gent). (DANIEL VAN RYSEL, *Lexicon van Oost-Vlaamse Schilders en Beeldhouwers (1700-1940)*, s.l., s.d., pg. 2634).

⁷⁰ “Petrus [Serras?] vergulder en schilder te Gent.” (RAG, PAR445, nr. 414); Pierre Joseph Serras (1836-1900) (Gent) (schilder en tekenaar). (VAN RYSEL, *Lexicon*, pg. 2662).

⁷¹ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 4.

1879: uit zitting “raed der kerkmeesters” (kerkfabriek) 6 juli 1879 blijkt nood herschilderen en herstellen “middenaltaar en koor” (= hoofdaltaar en hoogkoor), witten interieur kerk (wat 16 jaar geleden was), deels opbreken kerkvloer in marmer. [RAG, PAR445, nr. 4]

1881: in de begroting voor 1881 werd een som voor “werken van den middenkoor, communiebank, en gedeeltelijk opbreken eenige slegte marbere steenen in den kerkvloer” opgenomen. [RAG, PAR445, nr. 4 (zitting “raed der kerkmeesters” 4 juli 1880)]

1883: in de begroting voor 1883 werd een som voor herstellingen aan de kerkvloer en de communiebank opgenomen. [RAG, PAR445, nr. 4 (zitting “bureel der kerkmeesters” 9 december 1882)]

1885: overeenkomst met kunstschilder Robert De Pauw (Sint-Amandsberg/ Gent)⁷² voor het schilderen van een kruisweg (14 staties) (uitvoeringstermijn: 3 jaar). [RAG, PAR445, nr. 4 (zitting “bureel der kerkmeesters” 17 januari 1886)]

1888: inhuldiging nieuwe kruisweg geschilderd op hout door kunstschilder Robert De Pauw (Sint-Amandsberg/ Gent). [RAG, PAR445, nr. 4, nr. 71, nr. 414 en nr. 415]

1892: sacristie geschilderd en vernist door schilder [Neiryck?].⁷³ [RAG, PAR445, nr. 414]

1893: “benedenkerk” gewit en geschilderd door “de kinderen Neiryck, huisschilders te Machelen”.⁷⁴ [RAG, PAR445, nr. 414]

1894: herstelling schilderij van de “H. Roozkrans” door kunstschilder Chs. Scheys (Gent).⁷⁵ [RAG, PAR445, nr. 414]

1897: herstelling schilderij van de “H. Cornelius” door kunstschilder Scheys (Gent).⁷⁶ [RAG, PAR445, nr. 414]

1897: herstelling en vernissen van “baiseriën” (= lambriserings) in de kerk (allemaal). [RAG, PAR445, nr. 414]

20ste eeuw

1902: Luchter (15de eeuw?) wordt uitgeleend voor tentoonstelling “Exposition des primitifs flamands et d’art ancien” (Brugge). [RAG, PAR445, nr. 4: zitting raed 6 april 1902].

⁷² Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 4 en nr. 414.

⁷³ Naam en beroep o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁷⁴ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁷⁵ Naam en beroep o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁷⁶ Naam en beroep o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

1903: 4 nieuwe sterren in marmer (meerdere kleuren) in de middengang van de kerk gelegd door marmerbewerker Bruxelmans (Deinze).⁷⁷ [RAG, PAR445, nr. 414]

1904-1905: besprekingen in vergaderingen “raed” (kerkfabriek) over nieuwe communiebank. [RAG, PAR445, nr. 4 (zitting “raed” 2 oktober 1904) en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden: zitting “raed” op 9 maart 1905]

1906: plaatsing nieuwe communiebank beeldhouwd door Remi Rooms⁷⁸ (Gent).⁷⁹ [en RAG, PAR445, nr. 414]

1910: witten volledige binnenzijde kerk (was 17 jaar geleden = 1893). [RAG, PAR445, nr. 414]

1911: reiniging, herstelling en indien nodig vernissen van o.a. “oude luster hangende van achter in de kerk” door goudsmid de Ruyck (Gent).⁸⁰ [RAG, PAR445, nr. 414]

1911: leggen van nieuw “plankier” rond kerk. [RAG, PAR445, nr. 414]

1912: goedkeuring door kerkfabriek van plannen opgemaakt door bouwkundige Henri/ Hendrik Geirnaert (Gent)⁸¹ voor 1. een nieuwe torenspits op de grote toren, 2. herstellen spits kleine toren, 3. afbreken oud zijportaal, bouwen nieuw zijportaal en afbreken “kiekenkot” aan de zuidzijde van de kerk, 4. plaatsen van monelen in de ramen van de kerk (uitgezonderd het hoogkoor) (3 en 4 = idee Geirnaert). [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1913: kerkfabriek stemt in met voorstel/ opmerking van provinciale architect Stephaan Mortier⁸² om de gevel aan de zuidzijde hetzelfde uitzicht te geven als de gevel aan de noordzijde (= schijntransept) en aangepaste plannen Hendrik Geirnaert (Gent). [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1913: toekenning werken kerk aan aannemers Jan Bruggheeman (Assenede) en August(e) Clemminck (Zaffelare).⁸³ [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

⁷⁷ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁷⁸ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁷⁹ GOEMINNE en VANDEMEULENBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 53-56; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

⁸⁰ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁸¹ Naam (zowel Henri als Hendrik), beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414 en ARA, DVG (toegang T 267), 7969 (aanvraagnr. 9649).

⁸² Naam en beroep o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁸³ Namen en plaatsnamen o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414 (Jan Bruggheeman, August Clemminck) en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden (Jan Bruggheeman, Auguste Clemminck); briefhoofd in ARA, DVG (toegang T 267), 7969 (aanvraagnr. 9649) (J. Bruggheeman aannemer van openbare werken Assenede).

Juli 1914: de werken aan de kerk begonnen in juli 1914 na de “Ghildedagen”: afbraak “kleine torenspitsen” (= beide torenspitsen), portaal en aansluitende “kiekenkot en bergplaats” (ook de calvarieberg werd afgebroken).⁸⁴ [en RAG, PAR445, nr. 414]

Augustus 1914: werken gaan verder ondanks begin oorlog begin augustus. [RAG, PAR445, nr. 414]

September 1914: eind september was het houtwerk van de grote torenspits afgewerkt, maar doordat de schaliën uit de provincie Luxemburg niet meer konden worden geleverd, werden de grote en de kleine toren afgedekt en het werk stilgelegd. [RAG, PAR445, nr. 414]

1915: de pastoor probeert om toestemming te krijgen om “den toren” (= grote toren) met Franse schaliën i.p.v. Belgische te laten dekken, omdat deze wel nog voldoende verkrijgbaar waren in België. [RAG, PAR445, nr. 414]

Augustus 1915: de aannemers beginnen met dekken van “den toren” (= grote toren). Na zes weken is het werk afgerond. Op de nieuwe toren wordt ook een nieuw kruis geplaatst, maar nog geen haan. [RAG, PAR445, nr. 414]

September 1915: begin september wordt in de kerk elektrisch licht geplaatst. [RAG, PAR445, nr. 414]

November 1915: het torenuurwerk wordt weer in werking gesteld. Het torenuurwerk werd op de onderkant van de torenspits geplaatst. [RAG, PAR445, nr. 414]

Oktober 1918: beschadiging exterieur en interieur kerk (meeste beschadiging aan zuidzijde kerk) als gevolg van beschieting en bombardementen van het Duitse leger om te verhinderen dat de geallieerden de Leie konden oversteken (20/ 22 oktober – 31 oktober/ 1 november 1918). Beschadiging: de grote toren was “gansch doorschoten”, holte in muur rechterzijbeuk, de buitenmuur van de sacristie (zijde pastorie) was achteruitgeduwd door een vliegtuigbom, het altaar [= hoofdaltaar] was “niet al te veel beschadigd”, schade aan koperen kandelaren en kruis hoofdaltaar, de meeste glasramen (waaronder de 4 glasramen in het hoogkoor) waren helemaal vernield, de biechtstoel in de rechterzijbeuk naast de communiebank was volledig vernield, de “zitting van het schepencollege” was sterk beschadigd en onbruikbaar, de gewelven waren op een 30-tal plaatsen “doorschoten”, de biechtstoel van de pastoor was gedeeltelijk beschadigd, het houtwerk [= lambrisering] in het “koor” (= vermoedelijk hoogkoor) en in de “benedenkerk” was op “menigvuldige” plaatsen beschadigd.⁸⁵ [en RAG, PAR445, nr. 18, nr. 414]

11 november 1918: wapenstilstand.

⁸⁴ Enkel algemene vermelding 1914: start restauratie o.l.v. architect Henri Geirnaert (onderbroken door WOI) in: GOEMINNE en VANDEMEULEBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 40; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenuis, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

⁸⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenuis, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

28 november 1918: bezoek gouverneur de Kerckhove, arrondissementscommissaris, provinciale architect Mortier, graaf 't Kint de Rodenbeke aan Machelen-aan-de-Leie om de verwoestingen te bekijken; alle ramen van de kerk ("die bijna overal geheel uit zijn") worden met stro toegemaakt (er is een klein "glazen vensterken" in verwerkt) (= zichtbaar op foto's). [RAG, PAR445, nr. 414]

17 december 1918: architect Hendrik Geirnaert (Gent) bezoekt Machelen-aan-de-Leie en maakt schatting van beschadiging kerk en "mobielier". [RAG, PAR445, nr. 414]

1919: erkenning kerk als monumentaal gebouw van de eredienst van de 3de klasse. [RAG, PAR445, nr. 17].

Oktober 1919 – januari 1920: herstelling houtwerk en voorlopige bedekking van 2 beschadigde daken van de kerk met teerpapier (herstelling op initiatief kerkfabriek). [RAG, PAR445, nr. 414] [zie ook AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1920: via KB van 5 januari 1920 werd Machelen-aan-de-Leie een aangenomen gemeente overeenkomstig de wet op de aanneming van de gemeenten (8 april 1919) (i.v.m. wederopbouw na WOI). [ARA, DVG (toegang T 267), 7973 (aanvraagnr. 9646) en 7969 (aanvraagnr. 9649); RAG, PAR445, nr. 414]

1921: goedkeuring lastenboek en plannen (Hendrik Geirnaert) door Hooge Koninklijke Commissaris der streek Oost-Vlaanderen – Antwerpen o.a. voor herstel oorlogsschade aan exterieur kerk. [ARA, DVG (toegang T 267), 7969 (aanvraagnr. 9649)]

1922-1923: uitvoering werken aan exterieur kerk (o.a. herstel oorlogsschade) door aannemers Jan Bruggheeman (Assenede) en Arthur Clemminck (Zaffelaere).⁸⁶ [ARA, DVG (toegang T 267), 7969 (aanvraagnr. 9649)]

ca. 1923-1924: "schilderen en witten der schip, koor, muren, vouten, kolonnen, plinten" (herstel oorlogsschade). [ARA, DVG (toegang T 267), 7969 (aanvraagnr. 9649)]

1924-1926: 1924: vaststelling 2 klokken in kerktoeren gebarsten (middelklok uit 1817 en klepklok uit 1664 of 1669); ?: besluit klokken laten hergieten door huis O. Michaux (Leuven)⁸⁷ (einde werk in januari 1926), 2 februari 1926: wijding klokken. [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden en AKPM, nr. 109]

1928-1930: aanvraag, toestemming, toevertrouwen opdracht aan gebroeders De Clercq (Merelbeke)⁸⁸ voor herstelling oorlogsschade aan lambriserings (volledige kerk), koorgestoelte, 2 biechtstoelen, "zitting van het schepencollegie". De werken moesten vóór maart 1930 worden afgerond. (door kerkfabriek). [RAG, PAR445, nr. 19, nr. 414] [zie ook AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

⁸⁶ Namen, beroep en plaatsnamen o.b.v. tekst, handtekeningen, briefhoofd in ARA, DVG (toegang T 267), 7969 (aanvraagnr. 9649).

⁸⁷ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden: zitting "kerkraad" 7 oktober 1923; in RAG, PAR445, nr. 414: staat foutief [Michand of Michaud?] (Leuven).

⁸⁸ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 19, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden: zitting kerkraad zondag [7 of 27] oktober 1928.

1929-1932: 1929: besluit kerkfabriekraad tot herstelling voorgevel kerk [= westzijde] en o.a. omlijsting kleine zijdeur noordzijde; plannen (westgevel), lastenboek, begroting opgemaakt door bouwkundige Van den Hende (Knesselare)⁸⁹; januari – oktober 1932: aanbesteding en uitvoering werken (aannemer Achiel Van de Velde (Olsene)).⁹⁰ [RAG, PAR445, nr. 18, nr. 19 en nr. 414] [zie ook AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1933: herstelling schade WO I aan hoofdaltaar en communiebank door “huis Duym” (Machelen).⁹¹ [RAG, PAR445, nr. 414]

1933: herschilderen beeld H. Cornelius en mogelijk herstellingen aan het zijaltaar H. Cornelius: “het beeld van st Cornelius, met draagberrie, en offerblokken, - alsook het tabernakel van den autaar, met de boiseering daarachter werden herschilderd door G. Roose”. [RAG, PAR445, nr. 414]

Juni 1933: herstellingen aan het zijaltaar H. Cornelius: “Richard D'Hondt heeft, het tabernakel van St Cornelius' autaar vernieuwd”. [RAG, PAR445, nr. 414]

Juni 1933: herstellingen aan het zijaltaar H. Cornelius: “Jozef Duym, marber- en steenhouwer heeft den autaar van St. Cornelius hersteld”. [RAG, PAR445, nr. 414]

1934: betaling aan plafonneur Julien Nachtergaele⁹² voor “plakwerk” aan de binnengevel van de kerk “achter en bezijde de oxaal”. [RAG, PAR445, nr. 414]

1935: verwijdering vernis, cireren en opwrijven van communiebank en “beschoot” [= lambrisering] “hoogkoor” en reiniging en boenen van altaar met tabernakel door huis Ghislain De Moor (Deinze).⁹³ [RAG, PAR445, nr. 414]

1935: “kruis lieven heer, van buiten, aan den zijingang, zuidkant werd herschilderd” [= calvariekruis]. [RAG, PAR445, nr. 414]

1938: vervanging beschadigde vloerstenen door steenkapper Jos. Duym (Machelen).⁹⁴ [RAG, PAR445, nr. 414]

23 mei 1940: beschadiging aan glasramen (en orgel (zie chronologie orgel)) tijdens bombardement. [RAG, PAR445, nr. 414]

1941: betaling voor herstelling glasramen door “vitrauxmakerij” Ghislain Demoor (of De Moor) & zoon Adriaan (Deinze).⁹⁵ [RAG, PAR445, nr. 20]

⁸⁹ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 18 en nr. 19.

⁹⁰ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 19 (Van De Velde) en nr. 414 (Van de Velde).

⁹¹ Naam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁹² Naam en beroep o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁹³ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁹⁴ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁹⁵ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst en briefhoofd RAG, PAR445, nr. 20.

1941: herstellingswerken aan o.a. de dakgoten, afloopbuizen en slapergoten van de kerk door loodgieter Oscar Dierickx (Machelen).⁹⁶ [RAG, PAR445, nr. 20]

1943: 3 klokken door Duitsers opgevorderd. [RAG, PAR445, nr. 414, AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden: zitting 7 maart 1948 en AKPM, nr. 109]

1946-1947: “aan de kerk” werd een “waterciterne” gemetst met pomp in de “2^e sacristij” [= oude sacristie]. [RAG, PAR445, nr. 414]

1947: herstelling “kerkramen” [= glasramen?] door H. Keukelaere (Kortrijk).⁹⁷ [RAG, PAR445, nr. 414]

1947: herstelling westgevel door Emiel Careel en Jules Duym.⁹⁸ [RAG, PAR445, nr. 414]

1948: opfrissing, reiniging en herstelling 2 schilderijen zijaltaren, kruisweg, “vensterramen/ kerkramen” [= glasramen]. De schilderijen van de zijaltaren en de kruisweg werden hersteld en gereinigd door “Isabie” (Gent).⁹⁹ [= Ysabie]¹⁰⁰ [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1948: borstbeeld H. Cornelius opnieuw verguld door “huis Bressers” (Gent). [RAG, PAR445, nr. 414]

1949: 2 nieuwe klokken gewijd en in de toren geplaatst, de ene toegewijd aan H. Ghislenus en de andere toegewijd aan H. Michaël (aartsengel). De klokken werden gegoten door de klokkengieterij Omer Michaux & Marcel Michiels (Brussel).¹⁰¹ [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1949: “koor” (= hoogkoor) opnieuw geschilderd en hersteld door Alberic Ysabie (Gent).¹⁰² [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1949: tabernakeldeur hersteld en/ of gereinigd. [RAG, PAR445, nr. 414]

1950: 2 zijaltaren hersteld en geschilderd door A. Ysabie (Gent).¹⁰³ [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1950: vernieuwing van een groot aantal “marmere” vloerstenen door “Jules Duim”¹⁰⁴ [= Duym]. [RAG, PAR445, nr. 414]

⁹⁶ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 20.

⁹⁷ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁹⁸ Namen o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

⁹⁹ Naam (“Isabie”) en plaatsnaam o.b.v. vermelding in AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden: vergadering van 4 juli 1948.

¹⁰⁰ Alberic Leopold Ysabie (Gentbrugge, 1896 - Gent, 1980) (kunst- en decoratieschilder). (VAN RYSEL, *Lexicon*, pg. 3473).

¹⁰¹ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 67.

¹⁰² Naam (Alberic Ysabie) en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414; In AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden: Isabie.

¹⁰³ Naam (A. Ysabie) en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414; In AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden: Isabie.

¹⁰⁴ Naam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

1951: “Dit jaar zijn 9 gewelven der kerk geschilderd geworden. Grote schaden veroorzaakt door onverzorgde goten en oorlog 14-18 in de gewelven ontdekt en thans hersteld.” [RAG, PAR445, nr. 414]. Zitting 1 juli 1951: “EH Pastoor deelt mede dat 4 nieuwe gewelven der kerk zullen hersteld en geveerd worden door Georges Verdonck uit Deinze.” [AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1952: “12 gewelven der kerk doen verven tot aan de pilaren met de wijwaterbakken, door heer Georges Van Der Donck uit Deinze.” [RAG, PAR445, nr. 414]. Zitting 2 maart 1952: “Tijdens de wintermaanden werden nog 6 gewelven der kerk hersteld en geveerd.” [AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1952: 2 of 3 “grote gevels van het oksaal” leden onder vochtinsijpeling en werden door Julien Nachtergaele¹⁰⁵ afgekapd en opnieuw bezet met cement. In 1953 zouden de gevels worden geschilderd. [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1952: vervanging van 40-tal vloerstenen in marmer door “J. Duim”¹⁰⁶/ Jozef “Duim”¹⁰⁷ [= Duym]. [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1952: vernis verwijderen en boenen van kasten in eikenhout in sacristie. [RAG, PAR445, nr. 414]

1953: einde schilderwerken kerk. [RAG, PAR445, nr. 414]

1953 of 1954: glasraam met H. Cornelius geschonken door mevrouw weduwe Phlippo (Gent).¹⁰⁸ [RAG, PAR445, nr. 414]¹⁰⁹

1954: “marbere rosace in de middenbeuk” en enkele vloerstenen vernieuwd. [RAG, PAR445, nr. 414]

1954: “2 schilderijen, kopijen van Murillo, voortkomend uit de Belgische ambassade te Rome aangeworven door de bemiddeling van E.H Platteau, legeraalmoezenier en oud onderpastoor van Machelen en als gift aan de kerk geschonken (24200 fr).” [RAG, PAR445, nr. 414]; zitting 4 juli 1954: “2 schilderijen, kopijen van Murillo zijn ten geschenke gegeven aan de kerk om de 2 gevels van t oksaal te versieren.” [zie ook AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]; Volgens literatuur (zonder bronvermelding) kocht Kan. J. Platteau in 1946 de 2 schilderijen “Aanbidding van de koningen” en “Dood van Onze-Lieve-Vrouw”. De schilderijen werden bewaard in het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel, daarvoor bevonden ze zich in de Belgische ambassade in Rome.¹¹⁰

1954: “4 arduinen afbeeldingen van de H. Cornelius geplaatst rond de kerk, voor de jaarlijkse ommegang gemaakt door De Moor uit Deinze.” [RAG, PAR445, nr. 414]

¹⁰⁵ Naam o.b.v. vermelding in tekst AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden.

¹⁰⁶ “J. Duim” in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

¹⁰⁷ “Jozef Duim” in tekst AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden.

¹⁰⁸ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

¹⁰⁹ 1953 volgens glasraam; 1954 volgens RAG, PAR445, nr. 414.

¹¹⁰ GOEMINNE en VANDEMEULEBROECKE red., *Sint-Cornelius*, pg. 58.

1954: vernis verwijderen en boenen van “het houtwerk rond de kerk” [= lambriserings?]. [RAG, PAR445, nr. 414]

1954: wijding 3de nieuwe klok (toegewijd aan H. Cornelius en H. Michaël), gemaakt door de klokkengieterij Marcel Michiels Jr. (Doornik).¹¹¹ [RAG, PAR445, nr. 67, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1954 of 1955: 2 “geschilderde vensterramen” [= glasramen] geschonken door familie “Aelgoet” [= Algoet].¹¹² [RAG, PAR445, nr. 414]¹¹³

1957: schilderen van “3 bogen der zijbeuk”. [RAG, PAR445, nr. 414]

1959: 4 grote zuilen nabij de preekstoel geschilderd. [RAG, PAR445, nr. 414]

1960: rechterzijbeuk kerk geschilderd. [RAG, PAR445, nr. 414]

1961-1962: december 1961: door stormwind waaiden kruis en haan van de kerktoren, herstelling in 1962. [RAG, PAR445, nr. 414]

1968: plaatsing dienstaltaar (getekend door architect Frank De Clercq zoon van uitvoerder Max De Clercq (meubelmaker, Machelen)) (bij zijn aanstelling in 1967 kreeg pastoor Van Ooteghem als geschenk 25.500 fr voor een nieuw altaar “in t hoogkoor”).¹¹⁴ [RAG, PAR445, nr. 414]

1969: herstelling en reiniging/ restauratie “luster XV eeuw” door Paul Lateur (Brussel)¹¹⁵ (vermoedelijk ook reconstructie verdwenen handjes van OLV-beeldje (voorstel Lateur aan pastoor)). [RAG, PAR445, nr. 73, 414] [zie ook AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1969: plaatsing glasraam boven biechtstoel van de pastoor geschonken door mevrouw Schuddinck¹¹⁶ en gemaakt door Blondeel (Mariakerke (Gent)).¹¹⁷ [RAG, PAR445, nr. 414]

1970: overeenkomst met Frère (Lo)¹¹⁸ voor de elektrificatie van 3 klokken. [RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

¹¹¹ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 67.

¹¹² “Aelgoet” in tekst RAG, PAR445, nr. 414; Algoet op glasramen in kerk.

¹¹³ 1954 volgens glasraam; 1955 volgens RAG, PAR445, nr. 414.

¹¹⁴ Namen, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in RAG, PAR445, nr. 414.

¹¹⁵ Naam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 73 en nr. 414.

¹¹⁶ Naam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

¹¹⁷ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

¹¹⁸ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414 en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden.

1970: aankoop “commode” voor sacristie bij antiquair Van Hoecke (Gent),¹¹⁹ betaald met geld van de onteigening van het “wegelke achter de kerk”. [RAG, PAR445, nr. 414]

1979: bescherming kerk als monument.¹²⁰

ca. 1988-1990: restauratie exterieur kerk, ontwerp: architectenbureau Bressers (Gent), uitgevoerd door: bouwonderneming Paul Nijs en zoon (Deinze).¹²¹ [en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden, nr. 7-15; Archief architectenbureau Bressers, dossier nr. 868] (archiefstukken vanaf 1980)

ca. 1992: herstellingen en schilderwerken interieur kerk. [AKPM, nr. 19]

1998: calvarieafdak, dakgoten, “deuren in het dak” geschilderd door Delbo (Olsene).¹²² [AKPM, nr. 19]

21ste eeuw

2000: schilderwerken achteraan links in kerk uitgevoerd door Delbo (Olsene).¹²³ [AKPM, nr. 19]

2003-2004: dakwerken aan kerk; ontwerp: architectenbureau Bressers (Gent), uitgevoerd door: firma's N.V. P. Nijs en ECO-SAFE B.V.B.A. (Kruishoutem).¹²⁴ [AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden, nr. 23-27, Archief architectenbureau Bressers, nr. 1455]

2010: zitting “kerkfabrieksraad” 3 mei 2010: principiëbeslissing betreffende schilderen goten, calvarie, dakdeuren en dakluiken van de kerk uit te voeren door P. De Neve (Machelen)¹²⁵ tegen 1 september 2010. [AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

2013: gedenkplaat herstelling kerk na WO I “door de gemeente heropgefrist, de letters opnieuw ingebeiteld en in het wit ingekleurd.”¹²⁶

¹¹⁹ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

¹²⁰ *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenu, pastorie en hun omgeving (11-09-1979)* (<https://id.erfgoed.net/bsluiten/1323>) (geraadpleegd op 13 februari 2017).

¹²¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenu, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017); namen en plaatsnamen o.b.v. vermelding in tekst AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden.

¹²² Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst AKPM, nr. 19.

¹²³ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst AKPM, nr. 19.

¹²⁴ Namen en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden.

¹²⁵ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden.

¹²⁶ ANDRÉ GOEMINNE, ‘De kerk van Machelen vóór, tijdens en na WO I’, *Bijdragen tot de geschiedenis en de folklore van Zulte. Jaarboek*, jg. 25 (2014-2015), word-pg. 8.

2015: zitting “kerkfabrieksraad” 24 september 2015: principiëbeslissing betreffende het hervoegen van de rollagen van één van de topgevels van de kerk uit te voeren door Dieter T’Siolle (Zulte).¹²⁷ [AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

2015: zitting “kerkfabrieksraad” 24 september 2015: principiëbeslissing betreffende het plaatsen van verlichting in de klokkentoren uit te voeren door Elektro Koen (Zulte).¹²⁸ [AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

2016: interieurinspectie kerk door Monumentenwacht provincie Oost-Vlaanderen. [rapport, zie ook AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

2016: zitting “kerkfabrieksraad” 6 december 2016: principiëbeslissing betreffende het vervangen van de kerkdeur (door een nieuwe deur in eik) die toegang geeft tot de kerktoren uit te voeren door Creatief met Wout en Hout (Zulte).¹²⁹ [AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

2016: zitting “kerkfabrieksraad” 6 december 2016: principiëbeslissing betreffende het uitvoeren van een noodfixatie op het schilderij “Heilige Cornelius geneest een zieke” uit te voeren door Salvartes (Leefdaal).¹³⁰ [AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

¹²⁷ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden.

¹²⁸ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden.

¹²⁹ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden.

¹³⁰ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst ANDRÉ GOEMINNE, ‘Sint-Cornelius-schilderij geconserveerd (13 december 2016 door Salvartes (Leefdaal)’. (artikel (word-doc.) ontvangen via e-mail van André Goeminne op 4 november 2017); In AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden staat foutief SalyArtes.

Chronologie orgel Machelen-aan-de-Leie¹³¹

18de eeuw

1730: overeenkomst met meester orgelbouwer C. [Corneil/ Corneille] Cacheux (Arras)¹³² voor een nieuw orgel.¹³³ [en RAG, PAR176, nr. 35; RAG, PAR445, nr. 415]

1731: overeenkomst met meester orgelbouwer C. Cacheux (Arras) voor het plaatsen van een positief ["positif ofte cleijne orghel"] voor het nieuwe orgel.¹³⁴ [en RAG, PAR176, nr. 35; RAG, PAR445, nr. 415]

ca. 1754/ 1755: betaling aan orgelbouwer Van Peteghem voor herstellingen aan het orgel.¹³⁵

1772: betaling aan orgelbouwer Lambertus Van Peteghem voor reinigen en "stellen" van het orgel.¹³⁶

1777: betaling aan meester orgelbouwer L. Van Peteghem (Gent) voor "stellen" van het orgel.¹³⁷ [en RAG, PAR176, nr. 233].

1788: betaling aan meester orgelbouwer N. Jamar (Oeselgem) voor reinigen van het orgel.¹³⁸

1792: betalingen aan meester orgelbouwer Joans. Jaspard Ruiz/ Jean Gaspard Ruiz (Brugge) voor reinigen en herstellen van het orgel.¹³⁹

¹³¹ Voor uitgebreide bronvermelding zie voetnoten in hoofdstuk 2: Historische nota en bibliografie.

¹³² In tekst overeenkomst orgel: Corneil Cacheux, in tekst overeenkomst "positif": Corneille Cacheux, in handtekeningen: C. Cacheux. (RAG, PAR176, nr. 35); Cornelis Cacheux in tekst RAG, PAR445 nr. 415. Beroep en woonplaats Arras o.b.v. vermelding in tekst overeenkomst orgel (RAG, PAR176, nr. 35).

¹³³ FILIP AMERLINCK, 'Historiek van de orgels te Zulte', *Bijdragen tot de geschiedenis en de folklore van Zulte. Jaarboek*, jg. 21 (2006-2007), pg. 211-213.

¹³⁴ AMERLINCK, 'Historiek van de orgels te Zulte', pg. 213-215.

¹³⁵ O.b.v. RAG, PAR176, nr. 106: kerkrekening 1754/55. "Sr van peteghem orgle maecker tot ghendt". (BERTRAND COUVREUR, *Corneille Cacheux, facteur d'orgues Arrageois, et son orgue à Machelen sur la Lys (1730-31)*, ongepubliceerde licentiaatverhandeling, Université catholique de Louvain (Louvain-la-Neuve), département Archéologie et l'Histoire de l'Art, sectie musicologie, 1984, pg. 137).

¹³⁶ O.b.v. RAG, PAR176, nr. 119: kerkrekening 1770 (fol. 89 v – 90 r). "Lambertus van peteghem orgel macker tot gend". (COUVREUR, *Corneille Cacheux*, pg. 137).

¹³⁷ Naam (L. van peteghem (met kleine letters)) o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 233; O.b.v. RAG, PAR176, nr. 124: kerkrekening 1775 (fol. 120 r-v). "L: van peteghem meester orghel maeker tot gendt". (COUVREUR, *Corneille Cacheux*, pg. 137).

¹³⁸ AMERLINCK, 'Historiek van de orgels te Zulte', pg. 21; O.b.v. RAG, PAR176, nr. 137: kerkrekening 1788. "N. Jamar meester horgelmaeker tot onsselghem". (COUVREUR, *Corneille Cacheux*, pg. 138).

¹³⁹ Jean Gaspard Ruiz. (AMERLINCK, 'Historiek van de orgels te Zulte', pg. 216); O.b.v. RAG, PAR176, nr. 141: kerkrekening 1792. "Joans. Jaspard Ruiz meester orgel maeker tot brugge". (COUVREUR, *Corneille Cacheux*, pg. 138).

19de eeuw

1850: overeenkomst met orgelbouwer L[eon] Lovaert (Deinze)¹⁴⁰ voor het “vernieuwen”, reinigen en stemmen van het orgel.¹⁴¹ [en RAG, PAR445, nr. 62]

1873: herstelling orgel en plaatsen van nieuwe blaasbalg door gebroeders Delmulle¹⁴² (Nokere).¹⁴³ [en RAG, PAR445, nr. 4, nr. 414]

20ste eeuw

ca. 1906-1907: herstelling, aanpassing en reiniging orgel door orgelbouwer François Joris¹⁴⁴ (Ronse).¹⁴⁵ [RAG, PAR445, nr. 414]

1911: herstelling blaasbalg, “speeltuig[en?]” en houtwerk van het orgel. [RAG, PAR445, nr. 414]

Oktober 1918: beschadiging exterieur en interieur kerk (meeste beschadiging aan zuidzijde kerk) als gevolg van beschieting en bombardementen van het Duitse leger (20/ 22 oktober – 31 oktober/ 1 november 1918) -> ook beschadiging aan orgel.¹⁴⁶ [en RAG, PAR445, nr. 18, nr. 414]

23 mei 1940: beschadiging aan orgel tijdens bombardement. [RAG, PAR445, nr. 414]

1941: betaling aan orgelbouwer L. Daem (Appelterre)¹⁴⁷ voor herstelling orgel. [RAG, PAR445, nr. 20, 414]

1946: herstelling orgel door orgelbouwer J. Reygaert (Geraardsbergen)¹⁴⁸ (alle “feuters” vernieuwd, 2de winddarm en “pédales séparées” geplaatst). [RAG, PAR445, nr. 414]

1953: vernis orgelkast verwijderd. [RAG, PAR445, nr. 414]

¹⁴⁰ “L. Lovaert orgelmaeker te Deynse.” (RAG, PAR445, nr. 62); Leon Lovaert (Nevele) (= geboorteplaats). (AMERLINCK, ‘Historiek van de orgels te Zulte’, pg. 216).

¹⁴¹ AMERLINCK, ‘Historiek van de orgels te Zulte’, pg. 216; COUVREUR, *Corneille Cacheux*, pg. 27-28.

¹⁴² Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 4 en nr. 414.

¹⁴³ AMERLINCK, ‘Historiek van de orgels te Zulte’, pg. 216; COUVREUR, *Corneille Cacheux*, pg. 28.

¹⁴⁴ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in RAG, PAR445, nr. 414.

¹⁴⁵ AMERLINCK, ‘Historiek van de orgels te Zulte’, pg. 216-217 (geen bronvermelding); COUVREUR, *Corneille Cacheux*, pg. 28.

¹⁴⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislénus, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38399> (geraadpleegd op 13 februari 2017).

¹⁴⁷ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 20 en nr. 414.

¹⁴⁸ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 414.

1961-1962: herstelling en aanpassing orgel door firma Jos. Loncke & zonen¹⁴⁹ (Esen).¹⁵⁰ [en RAG, PAR445, nr. 63, nr. 414] [zie ook AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1961: orgel geboend. [RAG, PAR445, nr. 414]

1980: bescherming orgel als monument.¹⁵¹

1985-1990: onderhoud, stemmen, herstellingen door orgeladviseur – orgelstemmer Gabriël Loncke (Overmere).¹⁵² [RAG, PAR445, nr. 64]

1992: verslag opgesteld door orgeladviseur – orgelstemmer Gabriël Loncke (Overmere) naar aanleiding van de vervuiling van het orgel als gevolg van schilderwerken in de kerk. [RAG, PAR445, nr. 64]

1993: herstelling en onderhoud door orgelmaker Etienne De Munck (Sint-Niklaas).¹⁵³ [RAG, PAR445, nr. 64]

21ste eeuw

2015: beperkt vooronderzoek op het orgel door middel van X-stralen Fluorescentiemetingen (XRF) op een aantal orgelpijpen. [verslag Patrick Storme, opleiding conservatie-restauratie Universiteit Antwerpen]¹⁵⁴

¹⁴⁹ Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst en briefhoofden RAG, PAR445, nr. 63.

¹⁵⁰ AMERLINCK, 'Historiek van de orgels te Zulte', pg. 217-220.

¹⁵¹ *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenu: orgel (04-03-1980)* (<https://id.erfgoed.net/besluiten/1384>) (geraadpleegd op 13 februari 2017)).

¹⁵² Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst en briefhoofden RAG, PAR445, nr. 64.

¹⁵³ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst en briefhoofden RAG, PAR445, nr. 64.

¹⁵⁴ PATRICK STORME, *Resultaten van het beperkt vooronderzoek op het Cacheux orgel te Zulte-Machelen, door middel van X-stralen Fluorescentiemetingen (XRF) op een aantal orgelpijpen* (Universiteit Antwerpen, faculteit Ontwerpwetenschappen – opleiding conservatie – restauratie), 25 oktober 2015. (pdf-doc. ontvangen via e-mail van Emmy Tavernier, cultuurbeleidscoördinator Zulte aan architectenbureau Bressers, 23 mei 2017).

Chronologie kerkhof Machelen-aan-de-Leie¹⁵⁵

(inclusief beplanting en percelen sectie A nr. 516 a, sectie A nr. 517 d en sectie A nr. 517 e (huidige kadastrumnummers))

18de eeuw

1712: kappen van “eecken boomen” (= eiken) op kerkhof en aanplanten van abelen en linden. [RAG, PAR176, nr. 29]

1714: aanplanting “herrenter? haeghe” “rontom het kerckhof lancxt de ley”. [RAG, PAR176, nr. 29]

1730: verkoop “vulghen boomen” die op het “kercke meerselken” stonden. In de periode 1729-1730 werd Jacobus Goedtgebeur¹⁵⁶ betaald voor het kappen van de “vulghen” op het “kercke meerselken” en voor het “canten?” [= snoeien?] van de bomen op het kerkhof. [RAG, PAR176, nr. 35]

1735: kerkhof effenen, “pilasters” in steen om het water van de Leie tegen te houden, aan zuidzijde 13 trappen, hek: “Item hebben regeerders vande kerke als vooren geresolveert ten jaere 1735 het kerkhof te effenen ende steenen pilasters te maecken om het waeter te houden staen aen den cant vande leije, het gene jaerlijx het kerkhof soodaenig afnam dat men met grondige reden beducht was voor droevige gevolgen. ende scheute van het opperwaeter nu [gebroken?] sijnde door het effenen van het kerkhof hebben wij genootsaecht geweest derthien trappen te maecken aenden suijtcant van het kerkhof aen de leije welke trappen met de vier nieuwde pilasters ende het effenen van het kerkhof gecost hebben ontrent de sesten ponden groote courant ghelt sonder de eckens.” [RAG, PAR445, nr. 415]¹⁵⁷

1738: vernieuwing muren rond kerkhof, maken van een nieuwe “leerenstal” [= bergplaats] in het “kerkenmersschelken”. In de totale kostprijs waren ook “pilasters van het ecken aen den noortwesten” inbegrepen.¹⁵⁸ [en RAG, PAR445, nr. 415]

1738: “Item hebben wij ten selven jaere 1738 de kerkedreve doen planten met eijken boomen ende de geheele straete doen effen en deugdelijk maecken heeft gecost in arbeit, plantsoenen etc.”¹⁵⁹ [en RAG, PAR445, nr. 415]

1768: betaling aan “schailliedecker” Joannes Rondia (Kruishoutem)¹⁶⁰ voor het “decken van het nieuw beenderhuijseken”. [RAG, PAR176, nr. 34]

¹⁵⁵ Voor uitgebreide bronvermelding zie voetnoten in hoofdstuk 2: Historische nota en bibliografie.

¹⁵⁶ Naam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 35.

¹⁵⁷ In artikel Goeminne word-doc pg. 1: 1733, maar in RAG, PAR445, nr. 415 duidelijk 1735. (ANDRÉ GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, *Bijdragen tot de geschiedenis en de folklore van Zulte. Jaarboek*, jg. 23 (2010-2011), word-doc pg. 1).

¹⁵⁸ GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 2.

¹⁵⁹ Volgens Goeminne is de “kerkedreve” de latere Kerkstraat, nu Gildestraat. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 2).

¹⁶⁰ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR176, nr. 34.

ca. 1794: de eigendom van de kerk, de pastorie en het kerkhof ging tijdens de Franse tijd over van het kerkbestuur naar de gemeente. De kerkfabriek bleef, volgens Goeminne, tot en met WOI verantwoordelijk voor het onderhoud van het kerkhof.¹⁶¹

19de eeuw

1812, 1819-1820: rond het kerkhof stonden linden, zoals blijkt uit een betaling in 1812 aan Joannes De Raedt voor het snoeien van de “lindeboomen staende rond het kerckhof” en uit betalingen in 1819 en 1820 aan diezelfde Jan/ Joannes De Raed (Machelen)¹⁶² voor het snoeien en leveren van wissel voor het “verbinden der linden/ lindekens rond het kerkhof”.¹⁶³

1818-1820: voorbeelden van betalingen voor werken aan het kerkhof, herstel “trap tegen de Leye”, “levering van hout dienende tot 't repareren van het kerkhof”.¹⁶⁴

1834: legalisering van “un revêtement en charpente [...] sur le bord de la Lys en la commune de Machelen, pour soutenir le terrain devant le mur du cimetière” (= bekleding in hout op oever om het stuk voor de kerkhofmuur te ondersteunen) die op initiatief van de kerkfabriek werd geplaatst.¹⁶⁵ [en RAG, PAR445, nr. 39]

1838: aanplanting van bomen op “kerkemeerschelken”.¹⁶⁶

1838: betaling aan smid Fredric Delembert (Machelen)¹⁶⁷ voor de levering van materiaal en werk voor het “gemakhuys op het kerkhof”. [RAG, PAR445, nr. 129]

1838-1839: vermelding en situering “locael gezegd het leerekot” aan noordzijde kerkhof in inventaris kerk en sacristie pastoor N.F. Lejeune (opgemaakt in januari 1839 naar aanleiding van zijn “aankomst tot de pastorie in december 1838”). [RAG, PAR445, nr. 415]

1842: “De kerk en kerkhof gelegen in het dorp sect A nr 528 en 529 groot 37 aren 10 centiareen (op de matrice cadastral staet bekend: Machelen la commune)” opgenomen in: “Inventaris der goederen en renten toebehoorende aan de kerk van Machelen opgemaakt den 14 maart 1842”. [RAG, PAR445, nr. 415]

1846: betaling voor aankoop van aarde om het kerkhof op te hogen.¹⁶⁸

¹⁶¹ Geen bronvermelding. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 2).

¹⁶² Naam en plaatsnaam o.b.v. artikel Goeminne; 1812 aan Joannes de raedt; 1819: Jan De Raed; 1820: Joannes De Raed

¹⁶³ O.b.v. kerkrekeningen. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 7).

¹⁶⁴ O.b.v. kerkrekeningen. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 2-4).

¹⁶⁵ O.b.v. kerkrekeningen en “brieven”. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 4-5).

¹⁶⁶ O.b.v. kerkrekeningen. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 8-9).

¹⁶⁷ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in tekst RAG, PAR445, nr. 129.

¹⁶⁸ O.b.v. kerkrekeningen. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 6).

1846: in zitting “raed” (kerkfabriek) 4 januari 1846 wordt gesproken over de noodzaak om “den kant van de leye paelende aen het kerkhof welken door het aenhoudende hoogwater zeer beschaedigt is” te herstellen.¹⁶⁹ [en RAG, PAR445, nr. 3]

1850: betaling aan metser Ch^s De Nys (Machelen)¹⁷⁰ “over verdiensten aen de muren van het kerkhof”.¹⁷¹

1852: betaling aan Bnd D'Hont (Machelen)¹⁷² voor het “maken en placeeren van plaveisel op het kerkhof”.¹⁷³

1853: betaling aan (notaris?) A. Van der Eecken¹⁷⁴ voor het “kalseyden van den weg palende aen pastorijs en kerk”.¹⁷⁵

1853: zitting “raed” (kerkfabriek) 3 juli 1853: “Eyndeling is er beslooten een overeenkomst aen te gaen met het bestuer van den armen ten eynde eene verwisseling aen te gaen van de vrugten van een deel meersch gelegen tegen het kerkhof en behoorende aen het arm bestuer [...]” [RAG, PAR445, nr. 3]

1854: betaling aan P. Schamp¹⁷⁶ voor het “metsen van twee pilaeren en andere arbeyd op het kerkhof”.¹⁷⁷

1865: Tijdens de zitting van de “raed” (kerkfabriek) op 1 oktober 1865 werd besloten om de toestemming van de bevoegde overheden (gemeente en hogere overheid) te vragen om de volwassen bomen op “den meersch paelende aen het kerkhof” openbaar te mogen verkopen. [RAG, PAR445, nr. 3]

1867: betaling voor levering van 14 “olmplanten” (= olmen) voor het “kerkmeerselken”.¹⁷⁸

1873: zitting “raed der kerkmeesters” (kerkfabriek) 5 januari 1873 en 5 of 7 oktober 1873: kerkfabriekraad wenst enkele percelen te wisselen met het “armbestuer”, waaronder ook één stuk grond in de nabijheid van de kerk, namelijk perceel sectie A, nr. 516. [RAG, PAR445, nr. 4]

¹⁶⁹ O.b.v. kerkrekeningen. (ANDRÉ GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, *Bijdragen tot de geschiedenis en de folklore van Zulte. Jaarboek*, jg. 23 (2010-2011), word-doc pg. 5-6).

¹⁷⁰ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in artikel Goeminne.

¹⁷¹ O.b.v. kerkrekeningen. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 7).

¹⁷² Naam en plaatsnaam o.b.v. vermelding in artikel Goeminne.

¹⁷³ O.b.v. kerkrekeningen. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 7).

¹⁷⁴ Naam en beroep o.b.v. vermelding in artikel Goeminne.

¹⁷⁵ O.b.v. kerkrekeningen. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 7).

¹⁷⁶ Naam o.b.v. vermelding in artikel Goeminne.

¹⁷⁷ O.b.v. kerkrekeningen. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 7).

¹⁷⁸ Geen bronvermelding. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 9).

1874: zitting “raed der kerkmeesters” (kerkfabriek) 5 juli 1874: toestemming verleend aan J. Levrau voor plaatsing “zerk of gedenkteeken” in de muur van de kerk aan de kant van de sacristie voor zijn ouders Jan Bap¹⁷⁹ Levrau en [Rosalie?] Meire.¹⁷⁹ [RAG, PAR445, nr. 4] [grafplaat is niet meer aanwezig in kerkgevel]

1874: zitting “raed der kerkmeesters” (kerkfabriek) 4 oktober 1874: toestemming verleend aan J. Meire voor plaatsing “zerk of gedenkteeken” in de muur van de kerk aan de kant van de sacristie voor haar ouders Charles Meire en Rosalie Van Wambeke.¹⁸⁰ [RAG, PAR445, nr. 4] [grafplaat is nog aanwezig = zuidgevel 8]

1883: op het kerkhof stonden linden, zoals blijkt uit betaling aan “boomsnijder” P. Stevens (Deinze)¹⁸¹ voor werk aan “de linden van het kerkhof”.¹⁸²

1883: zitting “raed der kerkmeesters” (kerkfabriek) 7 januari 1883: benoeming werkman A. Verhoye (Machelen) tot “kerkhofwagter” ter vervanging van Ch. Colman, taken: “het kerkhof wel op te passen, de wegen zuiver houden, de linden ten minsten eens t' jaers te scheeren, binnen de kerk het aansteeken der lichten, [equinquets?] enz. zoo wel de werkdagen als zondagen het kuisschen der boiseres, afdoen de kopnetten enz.”¹⁸³ [RAG, PAR445, nr. 4]

1885: zitting “kerkfabriek raad” 5 juli 1885: besluit toestemming te vragen aan bevoegde overheid voor openbare verkoop bomen in november 1885 o.a. 16 “canadas” van het “kerkmeerselken”. [RAG, PAR445, nr. 4]

1886: zitting “kerkfabriek raad” 4 juli 1886: behandeling aanvraag van mr. Rottiers, testamentuitvoerder van pastoor De Vos om in de kerkmuur dicht bij de calvarieberg een “zerk of gedenkteeken” te mogen plaatsen. De “kerkfabriek raad” gaf de toestemming om “regt over zijne grafstede” (= van pastoor De Vos) in de kerkmuur een “gedenksteen” te plaatsen.¹⁸⁴ [RAG, PAR445, nr. 4] [grafplaat is nog aanwezig = zuidgevel 4]

1888: de “vloer tusschen de pastorijs en het sacristij op nieuw in harden [?]steen gelegd” door metser [Frs of Prs?] Schamp (Machelen).¹⁸⁵ [RAG, PAR445, nr. 414]

1890: zitting “raed” (kerkfabriek) 5 oktober 1890: besluit toestemming te geven aan Remi De Jonghe¹⁸⁶ om “op de muur van het kerkhof achter het huis van het armbestuur door hem bewoond eenen halven meter hoog te mogen bouwen om zich een ovenhuis te verveerdigen.” [RAG, PAR445, nr. 4]

¹⁷⁹ Namen o.b.v. vermelding in RAG, PAR445, nr. 4.

¹⁸⁰ Namen o.b.v. vermelding in RAG, PAR445, nr. 4.

¹⁸¹ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in artikel Goeminne.

¹⁸² O.b.v. kerkrekeningen. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 8).

¹⁸³ Namen o.b.v. vermelding in RAG, PAR445, nr. 4.

¹⁸⁴ Namen o.b.v. vermelding in RAG, PAR445, nr. 4.

¹⁸⁵ Naam, beroep en plaatsnaam o.b.v. vermelding in RAG, PAR445, nr. 414.

¹⁸⁶ Naam o.b.v. vermelding in RAG, PAR445, nr. 4.

20ste eeuw

1909: herstel trappen aan de zijde van Machelen put, en herstel van “den kant langs de Leie” die over een grote lengte was “afgezakt”.¹⁸⁷ [en RAG, PAR445, nr. 414]

1909: pastoor trof bij zijn aanstelling in Machelen-aan-de-Leie 15 tot 16 olmen in een halve ronde rond het kerkhof aan de kant van de Leie. (= aantekening uit ca. 1929). [RAG, PAR445, nr. 414]

1910: ophoging en “voor altijd droog en bij alle weder gebruik en toegankbare” maken van weg rond kerkhof die bij regen slecht begaanbaar was.¹⁸⁸ [en RAG, PAR445, nr. 414]

1911: “Er wordt rond de kerk een gansch nieuw plankier gelegd. Het oude lag een voet diep onder de grond en het gras was langs den kant (zijde langs den hof der pastorie) tot tegen de muren overal gegroeid.”¹⁸⁹ [en RAG, PAR445, nr. 414]

1911: “In den zomer van het jaar 1911 wordt er door de gemeente met toestemming van den kerkraad in den hoek van den hof der pastorie (uitgang van het kerkhof lang den hekweg) een klein huisje gebouwd dat tot doodkamer moet dienen.” [= dodenhuis]. [RAG, PAR445, nr. 414]

1914: één van de 15-16 olmen in een halve ronde rond het kerkhof aan de kant van de Leie waaide om, het hout werd door de kerkfabriek verkocht als haar eigendom. (= aantekening uit ca. 1929). [RAG, PAR445, nr. 414]

1915: besluit tot het maken van een nieuwe bergplaats “daar waar nu het ladderkot is” voor “zekere voorwerpen der kerk als ook van kerkhof enz.”. [RAG, PAR445, nr. 414]

1915: “Op het einde van oktober worden er nog een zestiental lindekens op het kerkhof geplant, daar waar zulks in vervanging van oude of verdroogde noodzakelijk was.”¹⁹⁰ [en RAG, PAR445, nr. 414]

1914-1919/1920: Volgens het *Liber memorialis* waren in 1919 reeds 4 of 5 bomen “verdwenen” (1 omgewaaid in 1914, 3 tijdens de oorlog verdord of afgeschoten). Volgens de notulen van de kerkfabriekraad (4 januari 1920) ontbraken 2 olmen uit de reeks (1 omgewaaid en 1 op halfhoogte afgeschoten in oktober 1918). De overgebleven olmen werden tijdens “de beschieting” (= oktober – november 1918) zwaar beschadigd (stammen “vol ijzer en stukken bomgerief”). [RAG, PAR445, nr. 414 (= aantekening uit ca. 1929) en AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden: zitting kerkraad 4 januari 1920]

1920: aanplanten van 61 lindes “langs den groten weg rond het kerkhof”.¹⁹¹

1920-1922: In 1920 vroeg de kerkfabriek toestemming om de resterende en beschadigde olmen langs de Leie openbaar te mogen verkopen. De Koninklijke commissie voor monumenten en landschappen verzocht de kerkfabriek om de verkoop uit te stellen. Na een nieuwe vraag kreeg de kerkfabriek in 1921 toestemming en werden de olmen verkocht. De opbrengst zou gebruikt

¹⁸⁷ GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 6.

¹⁸⁸ GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 6.

¹⁸⁹ GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 6.

¹⁹⁰ GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 8.

¹⁹¹ O.b.v. Kerkarchief te Machelen, kwitanties 1920. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 10).

worden volgens de notulen kerkfabriekraad 2 oktober 1921 voor “aankoop en planten van nieuwe boomen; tot vereffenen van den grond die de helling van het kerkhof uitmaakt en geeft volgens cadaster op den eigendom der kerkfabriek”. Volgens *Liber memorialis* zou de opbrengst gebruikt worden: “1 tot aankoop van nieuwe boome, schikken en opzetten van den kant en 2 in orde brengen van geheel het kerkhof langs den kant van de Leye.”.¹⁹² [en RAG, PAR445, nr. 414 (= aantekening uit 1929); AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

1922-? (vóór 1928): In de plaats van de olmen werden “roode beuken” (= bruine beuk) geplant, die tegen het einde van het jaar (= 1922?), op 1 boom aan de trap na, waren verdroogd. Er werden kleinere bomen (opnieuw “roode beuken” (= bruine beuk)?) gekocht, die op het einde van het jaar allemaal waren verdroogd. Vervolgens werd, volgens het *Liber memorialis*, een dubbele rij “platannen” (= platanen) aangeplant (“van boven: rood, van onder groene”).¹⁹³ (deze bomen waren er nog ca. 1928-1929). De zijkant van het kerkhof werd “afgewerkt en in orde gebracht”. Er werden “groene laurieren, laurier teint of du portugal gezegd” tussen de bovenste rij platanen geplant. [RAG, PAR445, nr. 414 (= aantekening uit 1929)]

1935: “wijding van kerkhof grond”. [RAG, PAR445, nr. 414]

“Na WOII” (exacte datering niet gekend): rooien van bomen op “hellend perceel 517”, bouwen muur op grens van “perceel 517”, opvullen met aarde van ruimte op “perceel 517” tussen muur en “perceel 528” (door gemeente).¹⁹⁴

“Na WOII” (exacte datering niet gekend): aanplanting van “Canada’s” (= populieren) op stuk tussen de Leie en de muur (door wie: gemeente of kerkfabriek werd niet vermeld).¹⁹⁵

1970: onteigening van het “wegelke achter de kerk”. [RAG, PAR445, nr. 414]

1978: opening nieuwe begraafplaats in Machelen-aan-de-Leie (Hoevestraat) (= na gemeentefusie). Bijzetting in bestaande graven (enkel grafkelders?) op het kerkhof rond de kerk kon wel nog.¹⁹⁶ [en AKPM, nr. 43, GAZ, rij 22 O.W. - rek 1, doos “Begraafplaats Machelen 3”, krantenartikels Zulma De Nijs (2009)]

1979: bescherming kerk en “oude” pastorie met onmiddellijke omgeving als dorpsgezicht (o.a. kerkhof en kerkmeers (deels of volledig?)).¹⁹⁷

1989: “voorlopig” herstel pijlers toegang noordzijde. [GAZ, rij 22 O.W. - rek 1, doos “Begraafplaats Machelen 3”]

1996: zitting “kerkfabrieksraad” 11 december 1996: principiëbeslissing betreffende de verkoop van een tuin Leihoekstraat sectie A nr. 516 a, 517 d en 517 e (= mee beschermd als dorpsgezicht) aan dhr. en mevr. Schauvlieghe – Broeckaert (Leihoekstraat 1, 9870 Machelen). [AKPM, register notulen kerkfabriek 1905-heden]

¹⁹² GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 10-11.

¹⁹³ Het is hierbij niet duidelijk over welke (boom)soort of variëteit het gaat. In plaats van rode plataan wordt hier mogelijk esdoorn of linde bedoeld.

¹⁹⁴ Geen bronvermelding. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 6).

¹⁹⁵ Geen bronvermelding. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 10).

¹⁹⁶ Geen bronvermelding. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 12).

¹⁹⁷ *Parochiekerk Sint-Michiel, Cornelius en Ghislenus, pastorie en hun omgeving (11-09-1979)* (<https://id.erfgoed.net/besluiten/1323>) (geraadpleegd op 13 februari 2017).

21ste eeuw

ca. 2007-2009: “sanering” en heraanleg (o.a. paden, groenvoorzieningen) van het kerkhof, werken aan ommuring, herstellen/ restaureren van de noordelijke kerkhoftoegang, afbreken van de toenmalige pijlers aan de zuidelijke kerkhoftoegang en het reconstrueren van pijlers conform deze van de noordelijke kerkhoftoegang, herstellen van de trap (zuidzijde) en aanpassen van de keermuur naast de trap aan de zuidzijde (inclusief de aanleg van een hellingsbaan). (herstel ommegangsweg met leilinden).¹⁹⁸ [en GAZ, rij 22 O.W. - rek 1, doos “Begraafplaats Machelen 3” en doos “Begraafplaats Machelen 4”]

2009: heropening kerkhof voor begraving in nieuwe grafkelders met concessie. [krantenartikels Zulma De Nijs (2009)]¹⁹⁹

¹⁹⁸ Geen bronvermelding. (GOEMINNE, ‘Het kerkhof te Machelen aan de Leie’, word-doc pg. 12).

¹⁹⁹ JOHAN DE RUYCK, ‘Echtgenote Roger Raveel eerste overledene in jaren die mag rusten op beschermde begraafplaats. Oud kerkhof Machelen opnieuw in gebruik, in: *Het Nieuwsblad*, vrijdag 29 mei 2009; GAËTAN REGNIERS, ‘Begraafplaats eigenlijk al jaren gesloten. Zulma Raveel krijgt wel plaats op oud kerkhof’: in: [*Het Laatste Nieuws?*], weekend 23 en 24 mei 2009; JRZ, ‘Oud kerkhof Machelen opnieuw in gebruik voor grafkelders met concessie’, in: *De Standaard*, vrijdag 29 mei 2009; Echtgenote Roger Raveel eerste overledene in jaren die mag rusten op beschermde begraafplaats. Oud kerkhof Machelen opnieuw in gebruik, 29 mei 2009 (<http://www.standaard.be/cnt/ht2aqk91>).